

УДК 336.543.23

Тарасевич Наталія Вадимівна

кандидат економічних наук,
доцент кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету

Мазуренко Катерина Едуардівна

студентка 41 групи кредитно-економічного факультету
Одеського національного економічного університету

Тарасевич Наталья Вадимовна

кандидат экономических наук,
доцент кафедры банковского дела
Одесского национального экономического университета

Мазуренко Екатерина Эдуардовна

студентка 41 группы кредитно-экономического факультета
Одесского национального экономического университета

Tarasevich Natalia Vadimovna

Candidate of economic sciences,
Docent of banking department
Odessa National Economics University

Mazurenko Kateryna Eduardivna

Student of 41 group
Department of Economics and Credit

**ОЦІНКА ВПЛИВУ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ
НА ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ
ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ ИНОСТРАННОГО КАПИТАЛА
НА ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ**

ASSESSMENT OF FOREIGN CAPITAL ON BANKING SYSTEM OF UKRAINE

Анотація. У статті обґрунтовано, що наявність в економіці будь-якої країни значних обсягів іноземного капіталу, є ознакою макроекономічної стабільності, високого рівня довіри інвесторів до законодавчої і виконавчої влади. Досліджено присутність іноземного капіталу в банківському секторі України в контексті з'ясування його впливу на стабільність фінансової системи держави в довгостроковій перспективі. Охарактеризована банківська система України та досліджено сутність іноземного капіталу і його вплив на банківську систему в цілому; визначені джерела формування іноземного капіталу в Україні.

Ключові слова: іноземний капітал, банківська система, банки з іноземним капіталом.

Аннотация. Обосновано, что наличие в экономике любой страны значительных объемов иностранного капитала, является признаком макроекономической стабильности, высокого уровня доверия инвесторов к законодательной и исполнительной власти. Исследовано присутствие иностранного капитала в банковском секторе Украины в контексте выяснения его влияния на стабильность финансовой системы государства в долгосрочной перспективе. Охарактеризована банковская система Украины и исследована сущность иностранного капитала и его влияние на банковскую систему в целом; определены источники формирования иностранного капитала в Украине.

Ключевые слова: иностранный капитал, банковская система, банки с иностранным капиталом.

Summary. Reasonably, that a presence in the economy of any country of considerable volumes of foreign capital is the sign of macroeconomic stability, high level trust of investors to legislative and executive power. Investigation of foreign capital in Ukraine's banking sector in the context ascertain its impact on the stability

of the financial system in the long term. Described the banking system of Ukraine and the essence of foreign capital and its impact on the banking system as a whole; identified sources of foreign capital in Ukraine.

Keywords: foreign capital, the banking system, banks with foreign capital.

Постановка проблеми. Інтенсивність та швидкість, з якими іноземні банки опановують український фінансовий ринок, вимагають поглибленого дослідження питань, пов'язаних як із присутністю, так і з можливими напрямками впливу цих банків на розвиток національної банківської системи та української економіки. Почати треба з того, що присутність банків з іноземним капіталом у банківській системі України відповідає інтересам розвитку національної фінансової системи, сприяє залученню іноземних інвестицій і розширенню ресурсної бази соціально-економічного розвитку. Одночасно існують достатньо серйозні фінансові й економічні ризики, вирішення яких, має підпорядковуватися стратегічним цілям соціально-економічного розвитку, підвищенню національної конкурентоспроможності, рівня економічної безпеки, зміцненню грошово-кредитної системи України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню про вплив іноземного капіталу на банківський сектор України приділяє велику увагу багато зарубіжних вчених, таких як С. Соколовський, А. Козирєва, В. А. Левренчук. Серед вітчизняних дослідників слід відзначити наступне: І. Івасів, Р. Корнилюк, О. Дзюблюк, В. Геєць, Ю. Сколотяний, Л. Слобода та ін.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає ввивченні методологічних основ прояву системних принципів розвитку банківської діяльності на основі зіставлення емпіричних спостережень і теоретичних узагальнень, що й обумовлює мету і завдання наукового дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досліджено, що іноземні банки в другій половині ХХ століття і початку ХХІ ст. неухильно збільшують свою кількість і частку в активах приймаючих країн. Протягом останнього

десятиліття в країнах, що розвиваються, число вітчизняних банків скоротилося на 24%, а в іноземній збільшилися на 58%.

Основною причиною, яка зумовлює привабливість для іноземних інвесторів вітчизняного ринку банківських послуг є перспектива отримання надприбутків від високих процентних ставок по кредитах.

Висока залежність вітчизняної фінансової системи від світового банківського сектора робить країну чутливою до коливань валютних курсів і викликає додаткові ризики в разі швидкого відтоку іноземного капіталу. Таким чином, в період 01.01.2007-01.01.2016. офіційний курс гривні по відношенню до долара США і євро впали майже в 3 рази. Політична та економічна нестабільність в країні, тиск зовнішньої заборгованості, скорочення валютних резервів призвело до найбільшої в останні роки, девальвації валюти на 97% по відношенню до долара США на 74,18% - по відношенню до євро. (рис. 1).

Рис.1. Динаміка обсягів золотовалютних резервів та курсу гривні щодо іноземних валют упродовж 01.01.2007-01.01.2016 рр.

Девальвація національної валюти негативно впливає на скорочення частки іноземного капіталу в статутному капіталі банків, а також на зменшення кількості банків, які мають банківську ліцензію, в тому числі з іноземним капіталом. Відповідно до національного законодавства банком з іноземним капіталом є банк, у якому частка капіталу, що належить принаймні одному іноземному інвестору, становить не менше 10%. Поряд з терміном «банк з

іноземним капіталом» виділяють поняття "іноземний банк", головними рисами якого є розташування центру прийняття стратегічних рішень за кордоном і контроль іноземних власників [1].

Станом на 01.01.2016 р. в Україні працювало 120 банків, серед яких 40 банків з іноземним капіталом, в т.ч. 18 банків – зі 100% іноземним капіталом (рис. 2). Частка іноземного капіталу в статутному капіталі зменшилась до 32,6% станом на 01.01.2016 р., повернувшись до рівня 2007 року.

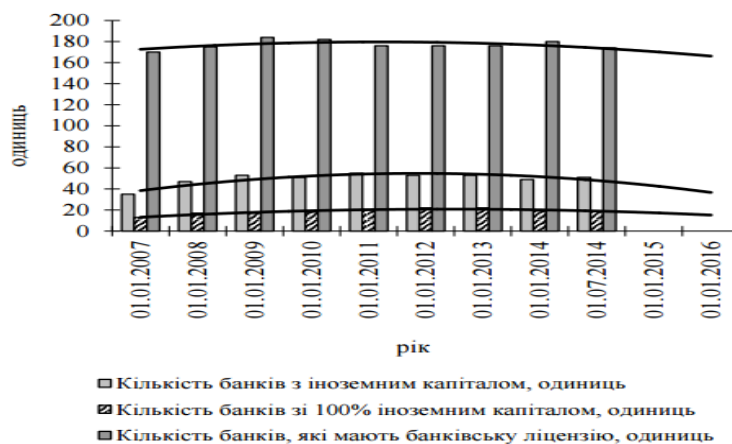

Рис. 2. Динаміка присутності іноземного капіталу у банківському секторі України упродовж 01.01.2007–01.01.2016 рр.

Згідно з аналітичними матеріалами Національного банку України значну частку в зобов'язаннях банків з іноземним капіталом становлять міжбанківські кредити та депозити. Основною причиною такого явища є те, що більшість з них є дочірніми структурами міжнародних банків і формують ресурсну базу за рахунок ресурсів, отриманих від материнських банків. Банки з іноземним капіталом є основними каналами, через які надходять іноземні інвестиції в економіку України [1]. Після купівлі за останні роки іноземцями банків, орієнтованих на роздрібного споживача, зокрема таких як "Аваль", ТАС-Комерцбанк і ТАС-Інвестбанк, "Престиж", "УкрСиббанк" та ін., змінився орієнтир цих банків у бік комплексного банківського обслуговування. Однак пріоритетним напрямом розвитку власного бізнесу є роздрібне кредитування та роздрібний бізнес. Головний регулятор національної банківської системи

визначає вектори розвитку останньої виходячи із політичної ситуації в країні, заяви уряду та президента щодо остаточної орієнтації на євроінтеграцію України та спрямовує власні зусилля на відпрацювання механізму максимальноефективного залучення іноземного банківського капіталу в розвиток реального сектору української економіки, мінімізації ризиків вітчизняної банківської системи.

Існують різні причини входження іноземних банків на національні ринки, а також стратегії їх діяльності. Вони можуть слідувати за традиційними клієнтами, не цікавлячись внутрішнім ринком країни перебування (як корейські та японські банки); розширювати клієнтську базу за рахунок найбільш привабливих регіональних підприємств (німецький Дойчебанк); максимально інтегруватись у внутрішній ринок країни перебування (Сітібанк, Райффайзенбанк). Вибір нерезидентами інституціональної форми присутності в банківській системі тієї або іншої країни залежить від вибраної ними стратегії транснаціональної експансії і може лімітуватися (у випадку менш ліберального підходу до допуску іноземних інвесторів) рамками правових обмежень приймаючої країни.

Слід зазначити, що банки з іноземним капіталом формують свої зобов'язання в основному за рахунок строкових депозитів (вкладів) в інших банках і позичок, отриманих від інших банків (в основному материнських). Домінуючим напрямом діяльності є кредитування юридичних і фізичних осіб, строкові депозити в інших банках.

Таблиця 1.

№ п/п	Банки	Активи, тис. грн.	%	Статутний капітал, тис. грн.	%	Чистий прибуток/збиток, тис. грн.	%
1	Зі 100 % іноземним капіталом	182 877 113	13,89	18 598 354	10,38	-1 379 610	2,63
2	З частково іноземним	300 634 592	22,83	39 819 909	22,22	-17 719 146	33,77

	капіталом						
3	З вітчизняним капіталом	833 206 165	63,28	120 789249	67,40	-33 376 950	63,60
Банківський сектор		1 316 717 870	100	179 207 512	100	-52 475 706	100

Показники діяльності банків станом на 1.01.2016 р.

Станом на 01.01.2016 р. у банківському секторі України налічувалося 18 банків з 100% іноземним капіталом, які концентрували 10,38 % статутного капіталу, 13,89 % активів та 2,63 % чистого прибутку. Іноземний капітал зазначених - банків представлений 10 країнами, серед яких найбільшу частку займають Росія, Кіпр, Угорщина, Німеччина, Туреччина. Також необхідно зазначити, що станом на 01.01.2016 р іноземний капітал у банківському секторі країни представлений 21 країною, у тому числі: Росія – 13,30 %, Кіпр – 4,14 %, Австрія – 3,10 %, Угорщина – 1,60 %, Греція – 1,56 %, Польща – 1,16 % та ін. (рис. 3).[3]

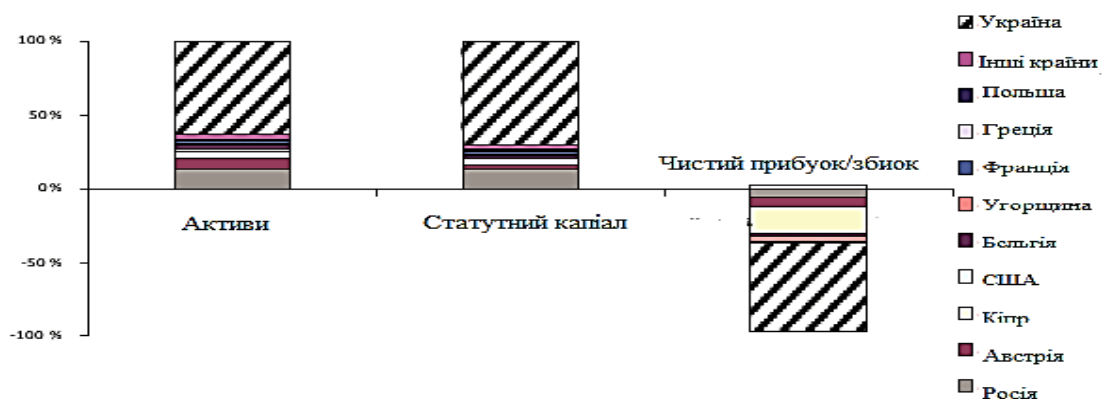

Рис. 3. Структура власності активів, статутного капіталу та чистого прибутку (збитку) банківського сектору України в розрізі країн станом на 01.01.2016 р.

Як помітно, найбільшу частку банків з іноземним капіталом займає Росія, що потребує запровадження заходів, покликаних захистити національні інтереси у банківській сфері та сприяти підтриманню стабільності всієї фінансової системи в довгостроковій перспективі [4].

Зниження інвестиційної привабливості вітчизняного банківського сектора відбувається в результаті проведення антитерористичної операції на сході України, придбання іноземних банків вітчизняними. Крім того, тенденція згортання діяльності банків, зокрема з іноземним капіталом у вітчизняному банківському секторі продовжується під впливом кумулятивної дії цілої низки наступних суб'єктивних і об'єктивних факторів: відсутність у найближчій перспективі суттєвих передумов для покращення ділового клімату в Україні (негативні тенденції щодо зростання економіки, очікування подальшої девальвації національної валюти); запровадження змін на законодавчому рівні у частині заборони кредитування населення у валюті; неякісний кредитний портфель банків [4]; непрозора судова система та відсутність інституту захисту прав кредиторів; складна посткризова ситуації у країнах Євросоюзу; впровадження підвищених вимог щодо достатності капіталу європейських банківських груп у рамках виконання положень Базеля III; поступова трансформація бізнес-моделей європейських банків у контексті оптимізації (скорочення) географічної присутності в окремих регіонах Східної, Центральної та Південно-Східної Європи і більш зважена політика щодо інвестування до обраних опорних ринків [4].

На наш погляд, до зазначених факторів слід додати: політичну та валютну нестабільність в Україні; зниження сукупного попиту і перетікання заощаджень з банківського у позабанківський сектор; комплексне реформування не лише банківської, а й всієї фінансової системи, що викликає занепокоєння у інвесторів; високий рівень невизначеності щодо подальшого економічного розвитку; зниження економічної активності суб'єктів господарювання тощо.

Зокрема з українського ринку протягом останніх років вийшла низка іноземних інвесторів, які мали частку в банках України, серед яких: BayerischeLandesbank (Німеччина), CreditEuropeBank (Нідерланди), Volksbank (Австрія), SEB Bank (Швеція), BankForum (Німеччина), SocieteGenerale (Франція), ErsteBank (Австрія), AstraBank (Греція), HomeCreditBank (Чехія),

DresdnerBank (Німеччина), Pekao (Польща), IntesaSanpaolo (Італія) та інші [7]. Упродовж 2014 р. згорнули свою діяльність шведський банк ПАТ «Сведбанк», австрійський банк АТ «Ерсте Банк».

Відбулися продажі: ПАТ «Неос банк» (Банк Кіпру) – російському ПАТ «Альфа-банк»; ПАТ «Банк Перший» групі іноземних інвесторів; ПАТ «Марфін-банк» власнику ПАТ «Дельта Банк»; ПАТ «Сітібанк». Крім того, завершився процес злиття дочірніх банків UnicreditGroup – ПАТ «Укрсоцбанк» та ПАТ «Унікредитбанк». Як правило, іноземні банки виводять капітал шляхом продажу, скорочення або закриття ризикованих ринкових позицій, погашення заборгованості перед материнськими банками.

Висновки з проведеного дослідження. Підсумовуючи вище сказане необхідно звернути увагу на наявність позитивних та негативних моментів присутності іноземних банків.

Серед позитивних моментів можна виділити такі:

- швидше та ефективне впровадження передових методів банківської діяльності;
- підвищення якості кредитного аналізу;
- зростання обсягу кредитних ресурсів та посилення стабільності їх джерел. Іноземні банки з вищою капіталізацією, на відміну від місцевих, будуть спроможні здійснювати кредитну діяльність навіть під час економічного спаду;
- розширення спектра якісних послуг, комплексний підхід до обслуговування різних клієнтів;
- запровадження міжнародного досвіду фінансового оздоровлення, реорганізації та реструктуризації банків, що набуває зараз особливо важливого значення в умовах об'єднань, поглинання і злиття банків;
- надання поштовху розвитку конкуренції та прискорення процесу реформування банківського сектору;

- підвищення кваліфікаційного рівня банківських працівників, оскільки вони будуть вимушені працювати за європейськими стандартами надання банківських послуг.

Слід також згадати про соціальний аспект появи філій іноземних банків, який полягає перш за все у створенні нових робочих місць.

Серед негативних моментів виділимо такі:

- іноземні банки можуть бути менш схильними до здійснення кредитної діяльності у приймаючій країні, наприклад, коли економічна ситуація в країні різко змінюється, або – надавати позички лише великим компаніям, передусім компаніям із іноземним капіталом, нехтуючи фірмами з низьким кредитним рейтингом та роздрібним кредитним ринком місцевих банків;

- іноземні банки можуть проводити лише спекулятивну діяльність, не надаючи повного спектра якісних банківських послуг. Вагомим є той факт, що ризики та потенційні негативні моменти від присутності іноземних банків стосуються не так ефективності, як стабільності банківської системи та рівня економічного розвитку приймаючої країни [5].

Після аналізу позиції вчених і практиків, а також зробити відповідні висновки можна сказати наступне, а саме «з одного боку, відкритість фінансової системи збільшує можливість залучення ресурсів на зовнішніх ринках і відкриває нові шляхи для поліпшення капіталізації банківської системи, а з іншого - ця ситуація може призвести до надмірної залежності українських банків від кон'юнктури світових фінансових ринків, а держава втратить важелі впливу на банківський сектор» [6].

Таким чином, підхід до регулювання іноземного капіталу в банківському секторі України має бути, перш за все, на основі принципів: збереження конкурентоспроможності банків з національним капіталом; використанні позитивних структурних і технологічних переваг банків з іноземним капіталом для підвищення інвестиційного потенціалу вітчизняного банківського сектору та соціально-економічного розвитку країни за рахунок

підвищення монетизації економіки; прискореного розвитку фінансових ринків; оптимізації інституційної структури вітчизняного банківського сектору і наближення його до стандартів країн із розвинутою економікою.

Література:

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://bank.gov.ua>.
2. Lewis Steven. Timeforboldaction: Globalbankingoutlook 2013 // Ernst&YoungReport. - 2012. - 40 p.
3. Гаврилишин Н. М. Проблеми та перспективи розвитку банківського сектора України / Н. М. Гаврилишин [Електронний ресурс]. – Режимдоступу:http://www.rusnauka.com/21_NNP_2010/Economics/70564.doc.htm
.
4. Банківська система 2015: виклики та перспективи [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://bank.gov.ua>.
5. Міщенко В., Набок Р. Роль іноземного капіталу в банківському секторі України // Вісник Національного банку.- № 10. - 2015. - С. 47-58.
6. Дзюблюк О. Іноземний капітал у банківській системі України: вплив на розвиток валютного ринку та діяльність банків / О. Дзюблюк, О. Владимир // Вісник Національного банку України. - № 5. - 2014. - С. 26-33.
7. Подчесова В. Іноземний капітал на банківському ринку України [Електронний ресурс] / В. Подчесова, Ю. Сидоренко // Соціально-економічні проблеми і держа- ва. – 2012. – Вип. 2(7). – С. 257–263. – Режим доступу : http://archive.nbu.gov.ua/e-journals/Sepid/2012_2/12pvybru.pdf.